

2. Айзенк Ю.Г. Интеллект – новый взгляд / Ю.Г. Айзенк // Вопросы психологии. – № 1. – 1995.
 3. Акимова М.К. Теоретические подходы к диагностике практического мышления / М.К. Акимова, В.Т. Козлова, Н.А. Ференс // Вопросы психологии. – №1. – 1999. – С. 21–31.
 4. Большая советская энциклопедия / гл. редактор Б.А. Введенский. – М. : ГНИ „БСЭ” – 1957. – Т. 28. – С. 270.
 5. Брунер Дж. Празднуй разнообразие Пиаже и Выготский / Дж. Брунер // Вопросы психологии. – № 4. – 2001. – С. 3-13.
 6. Гилфорд Дж. Три стороны интеллекта / Дж. Гилфорд // Психология мышления. – М. : 1965. – С. 433–456.
 7. Дзвінчук Д.І. Психологічні основи ефективного управління : навчальний посібник / Д.І. Дзвінчук. – К. : ЗАТ “НІЧЛАВА”, 2000. – 289 с.
 8. Малькова З.А. США : поиски решения стратегической задачи школы / З.А. Малькова // Педагогика. – № 1. – 2000. – С. 82–92.
 9. Пиаже Жан. Избранные психологические труды. Психология интеллекта / Жан Пиаже. – М. : Просвещение, 1969. – С. 55–231.
- Стаття надійшла до редакції 23.06.2010р.

УДК 371.315.6

Т.І. Стойчик
заступник директора,
Криворізький професійний
гірничо-технологічний ліцей

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО КВАЛІФІКОВАНОГО РОБІТНИКА

У статті розглянуто питання використання педагогічних технологій в навчальному процесі з урахуванням формування професійної компетентності майбутнього кваліфікованого робітника.

Ключові слова: технології, педагогічні технології, компетентність, професійна компетентність, навчальне середовище, впровадження педагогічних технологій.

В статье рассмотрен вопрос использования педагогических технологий в учебном процессе с учетом формирования профессиональной компетентности будущего квалифицированного рабочего.

Ключевые слова: технологии, педагогические технологии, компетентность, профессиональная компетентность, учебная среда, внедрение педагогических технологий.

This article considers the question of using pedagogical technologies in educational process discounting the forming professional competency of future artificer.

Key words: technologies, pedagogical, competency, scholastic ambience, integrating pedagogical technologies.

Постановка проблеми. Докорінні зміни, що відбуваються нині в Україні, передбачають створення адекватних до цих процесів соціально-педагогічних умов і зумовлюють необхідність оптимального реформування, розумного проектування та впровадження сучасної моделі професійно-технічної освіти.

Розв'язання проблем цієї освітянської галузі неможливе без обов'язкового подолання усталених стереотипів, консерватизму в педагогічній науці та практиці. Вирішення цих завдань безпосередньо пов'язане з упровадженням сучасних педагогічних технологій та формування у майбутніх робітників уміння самостійно здобувати знання і трансформувати їх в уміння та навички творчої праці.

Людству на будь-якому етапі його розвитку доводилося розв'язувати питання: чого навчати підростаюче покоління. Лише після цього виникають проблеми – як навчати, за допомогою чого вчити. У сучасній Україні відбувається реформування, реорганізація та становлення нової системи освіти. Вона набуває неперервного характеру, йдеться про створення підсистеми професійної освіти [7; 10] скажімо, гірничого профілю. З'являються навчальні заклади нових типів, у вищих закладах освіти I-IV рівнів акредитації впроваджується треступенева система підготовки фахівців “бакалавр – спеціаліст – магістр”, а у ПТНЗ два ступені – “кваліфікований робітник – молодший спеціаліст”.

Досліджуючи вимоги ринку праці щодо професійної підготовки конкурентноспроможних кваліфікованих робітників гірничого профілю, закономірно, що роботодавець зацікавлений у якісній підготовці, яку можливо забезпечити лише за умови високого кваліфікаційного рівня, а тому процес набуття знань, умінь і навичок учнем нині має бути орієнтований на розвиток професійної компетентності.

Мета статті: визначити педагогічні технології як засіб формування професійної компетентності майбутнього кваліфікованого робітника.

Поняття “компетентність” означає не тільки професійні знання, навички і досвід із професії, але й ставлення до справи, визначення схильності, інтересу і прагнення, здатність ефективно використовувати знання й уміння, а також особистісні якості для забезпечення необхідного результату на конкретному робочому місці у даній робочій обстановці.

У енциклопедії професійної освіти компетентність (від лат. *competens* – належний, відповідний) трактується як сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію [15].

А.С.Чабан вважає, що компетентність можна розглядати як відносно самостійні знання та навички робітника, що розширюють професійне поле, на якому можуть бути використані професійні здібності робітника [13].

Аналіз останніх досліджень. За словами науковців В.В. Васильєва, С.У. Гончаренка, І.М. Козловської, Н.Г. Ничкало, компетентність – поняття різнопланове. Зокрема, під компетентністю розуміють знання та навички в професійній сфері, що диктуються проблемами виробництва, функціями чи елементами діяльності, які виконує робітник [2; 3; 4; 7].

Н.Г.Ничкало зазначає: компетентність – це реальна здатність досягнення мети чи результату, тоді як кваліфікація є лише потенційною здатністю виконувати завдання у певній професійній діяльності [5].

С.У.Гончаренко розглядає компетентність як сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності [3].

У поняття компетентність І.М. Козловська вводить здатність вибрати оптимальні рішення, аргументовано заперечувати непрофесійні рішення, володіти критичним мисленням, постійно оновлювати знання [6].

Водночас В.В. Васильєв вважає компетентність здатністю робітника кваліфіковано виконувати відповідні види робіт у межах конкретної професії, добиватись високих кількісних та якісних результатів праці на основі професійних знань, умінь та навичок [2].

Науковці Н.Ф. Тализіна, Н.Т. Печенок, Л.Б. Хихловський, В.Д. Шадриков, Р.К. Шакуров, В.М. Шепель та інші зазначають, що поняття “знання”, “вміння”, “навички” неточно характеризують поняття “компетентність”, оскільки, на їхню думку, “компетентність” припускає володіння знаннями, вміннями, навиками та життєвим досвідом [11].

На думку міжнародних експертів, поняття компетентність охоплює [4]:

1. Задані навички (вимога виконувати індивідуальні завдання);
2. Використання знань і умінь на робочому місці на рівні встановлених вимог до даної роботи;
3. Здатність відповідально виконувати обов’язки і досягати очікуваних результатів;
4. Здатність знаходити рішення у нестандартних ситуаціях;
5. Здатність застосовувати знання і вміння у нових умовах виробничої діяльності.

Тому узагальнена модель кваліфікованого робітника на основі трудової компетентності може виглядати таким чином (*схема 1*):

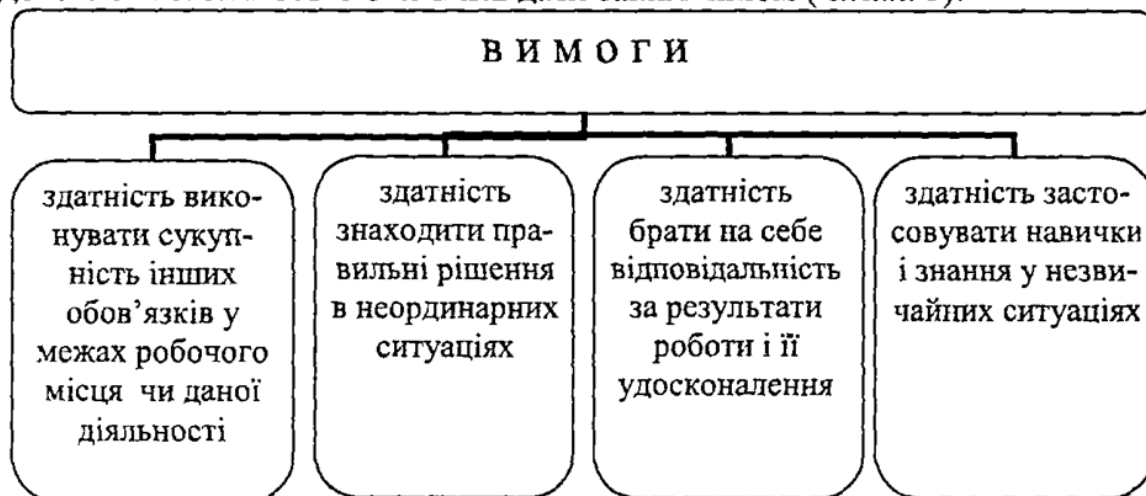

Схема 1. Узагальнена модель кваліфікованого робітника на основі трудової компетентності

Оскільки увага акцентується на тому, що повинен знати та вміти учень, то компетентність потрібно розглядати через результат конкретної професійної діяльності, тобто якими якостями повинен володіти конкурентноспроможний кваліфікований робітник гірничого профілю.

У енциклопедії професійної освіти дається таке визначення *професійної компетентності* (лат. profession – офіційно назване заняття – від profession – займатись своєю справою; лат. compete – добиватися, відповідати, підходити): інтегральна характеристика діло-

вих чи особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвід, достатні для здійснення мети даного виду діяльності, а також його моральну позицію. А критерієм професійної компетентності є суспільне значення результатів праці фахівця, його пріоритет у певній галузі знань (діяльності) [15].

На думку К.В.Шапошникова, професійна компетентність – це готовність та здатність робітника приймати ефективні рішення при здійсненні професійної діяльності. Він вважає, що професійна компетентність характеризує сукупність інтегрованих знань, умінь та досвіду, а також особистісних якостей, які дозволяють робітнику ефективно проектувати та здійснювати професійну діяльність у взаємодії з навколишнім середовищем [15].

За словами А.С.Чабана, професійна компетентність – це ступінь підготовленості робітника ефективно виконувати виробничі завдання і досягати заданого результату роботи в межах відповідної професії [13].

У широкому розумінні професійна компетентність є сукупністю таких складових, як: технічні знання, відповідність практичних навичок, базові знання, уміння та здібності, робочий і життєвий досвід, особистісні якості.

Тому ми вважаємо, що основними складовими професійної компетенції фахівця гірничого профілю можна визначати (схема 2):

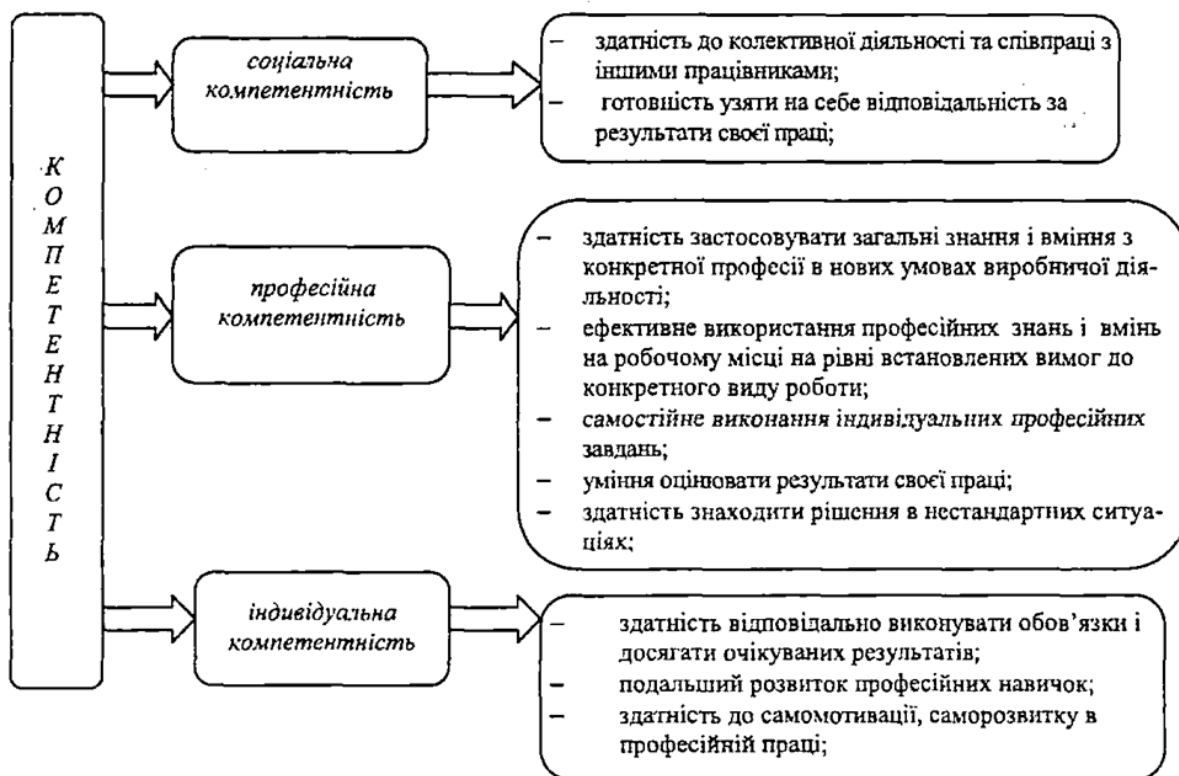

Схема 2. Складові професійної компетентності кваліфікованого робітника гірничого профілю

Професійна компетентність кваліфікованого робітника гірничого профілю, що визначається кваліфікаційною характеристикою з конкретної

професії, і компетентність гірника, яка необхідна на конкретному робочому місці, значною мірою відрізняється за своїм змістом, вона виступає як система універсальних знань, умінь, навичок при виконанні основних шахтних робіт під час проходки, заглиблення, реконструкції, переоснащення, а також досвід самостійної діяльності та особистої відповідальності, адже сучасні підприємства гірничої галузі застосовують прогресивні механізовані комплекси, шахтопрохідні та навантажувальні машини, агрегати і комбайни для добування породи високої якості з низькою собівартістю. Відповідно, рівень сучасного технологічного обладнання та устаткування передбачає підвищення вимог до професійної підготовки кваліфікованого робітника. Зокрема, кваліфікаційна характеристика прохідника 4-6 розряду передбачає управління навантажувальними машинами, перевантажувачами, скреперними лебідками, механізованими прохідницькими комплексами, шахтопрохідними машинами, агрегатами та комбайнами.

Зазначені складові професійної компетентності дуже важливі, а тому спонукають до пошуку нових форм і методів передачі знань та удосконалення існуючих; пошуку такого змісту і структури професійного навчання, які дадуть можливість забезпечити потрібну "товарну кондицію" клієнта – випускника ПТНЗ.

Відомо, що до ПТНЗ приходять учні, які мають загалом невисокий рівень з предметів, що вивчались у загальноосвітній школі II ступеня. Працювати з такими учнями досить складно: тут потрібна особлива система організації навчання. Крім низького рівня знань, у багатьох учнів недостатній рівень їхньої моральної самосвідомості і поведінки, слабка сприйнятливність до впливу викладачів і майстрів виробничого навчання. Усе це, зрештою, впливає потім на трудову дисципліну майбутніх кваліфікованих робітників, спричиняє плинність кадрів, низьку продуктивність праці, якість продукції.

Причини цих недоліків різні. Одна із причин закладена в особливостях навчального процесу в ПТНЗ, де окрім виробничого навчання є кілька самостійних циклів теоретичних дисциплін (природничо-математичний і гуманітарний, загальнотехнічний і спеціальний). Це ускладнює проблему методичної взаємодії викладачів і майстрів виробничого навчання та реалізації єдиних вимог до учнів, проблему встановлення міжпредметних зв'язків та інтеграції навчання в цілому, а також проблему методів навчання в школі та ПТНЗ. Інша особливість полягає в необхідності диференціації навчання, що зумовлене серед багатьох чинників і тим, що в навчальних групах ПТНЗ збираються учні, які закінчили різні загальноосвітні школи, в різних містах, селах та областях. Тому значним вирішенням проблеми формування професійно компетентного кваліфікованого робітника є грамотна організація уроку в ПТНЗ з використанням сучасних технологій навчання.

Термін "технологія", як стверджує Н.Г.Ничкало [5] – це сукупність методів і прийомів обробки або переробки сировини, матеріалів, напівфаб-

рикатів, виготовлення виробів, що використовуються у різноманітних галузях народного господарства.

Поняття технології багатоаспектне, його зміст не обмежується сукупністю інструментальних засобів, прийомів; технологія - це ще й наукова дисципліна, яка обґрунтовує відповідну практичну діяльність. Наукове обґрунтування технологічної документації, комплексів графічних і текстових документів, що визначають порядок і перебіг технологічних процесів, дає змогу оптимальним чином організувати ці процеси.

Завдання технології, як прикладної науки, полягає у виявленні механічних, фізичних, хімічних та інших закономірностей для вивчення і використання на практиці найефективніших і найекономічніших виробничих процесів, що потребують найменших витрат часу та матеріальних ресурсів. Технологія оновлюється і змінюється з розвитком техніки. Ця думка є слушною і для гірничої галузі.

Впродовж останнього часу великого поширення у психолого-педагогічній науці набув напрям, що розглядає навчальний процес з позицій педагогічної технології. І, незважаючи на різноманітні тлумачення поняття “педагогічна технологія”, йдеться щоразу про визначення таких дидактичних підходів та засобів, які могли б перетворити навчання на виробничо-технологічний процес з гарантованим результатом.

У педагогічній технології викладача значна частина часу відводиться на підготовку навчального процесу, створення його моделі, а сам перебіг навчання та контроль його результатів є похідними від загальної підготовленості. Інакше кажучи, досягнення високих результатів у навчанні стає можливим лише у разі наукового проектування педагогічної системи і точного відтворення накреслених проектів.

Слушно зазначив В.П. Беспалько: “Щоб перейти від традиційної педагогічної системи без діагностичних цілей та об’єктивного контролю, без діагностично обґрунтованого змісту, випадкових дидактичних процесів та закостенілих організаційних форм до перспективної педагогічної системи, необхідне спеціальне її проектування та експериментальне доведення до того рівня вдосконалення, коли гарантоване співвідношення “цілі – результат” [1].

Висновки. Отже, сучасна педагогічна технологія повинна гарантувати досягнення відповідного рівня підготовки кваліфікованого робітника, бути ефективною за результатами, оптимальною щодо термінів впровадження, витрат сил і засобів. Важливим також є моральний аспект технологізації професійно – технічної освіти. Йдеться про моральну безпеку, обґрунтованість і духовну екологічність відомих і сучасних педагогічних технологій. Важливо, щоб в основу кожної з них було покладено принципи гуманістичного світогляду, що передбачають формування таких якостей особистості, як усвідомлення єдності природи і людини, відмова від авторитарного стилю мислення при взаємодії педагога та учня, терпимість,

схильність до компромісу, шанобливе ставлення до думки іншого, інших культур, моральних і духовних цінностей.

Список використаних джерел

1. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения / В.Л. Беспалько. – М., 1995. – 208 с.
2. Васильев В.В. Система адаптації робітників до професійної діяльності : монографія / В.В. Васильев. – Дніпропетровськ : Видавництво Дніпропетровського університету – 295 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997 р. – 376 с.
4. Державні стандарти професійної освіти: Теорія і методика : монографія / за ред. Н.Г.Ничкало. – Хмельницький : ТУП, 2002. – 334 с.
5. Диференційоване навчання у закладах профтехосвіти : наук.-метод. зб. / відп. ред. Н.Г. Ничкало ; НДІ педагогіки України. – К., 1992. – 174 с.
6. Козловська І.М. Теоретико – методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно – технічної школи: дидактичні основи : монографія / І.М. Козловська. – Львів : Світ, 1999. – 302 с.
7. Концепція Державного стандарту вищої освіти – К., 1997. – 26 с.
8. Концепція Державного стандарту загальної середньої освіти в Україні. – К., 1996. – 16 с.
9. Концепція Державного стандарту професійно-технічної освіти України. – К., 1997. – 14 с.
10. Концепція професійної освіти України. – К., 1991. – 6 с.
11. Тальзіна Н.Ф. Пути разработки профиля специалиста / Н.Ф. Тальзіна, Н.Т. Печенок, Л.Б. Хихловский. – Саратов : Изд. Саратовского университета, 1987. – 173 с.
12. Чабан А.С. Нова стратегія професійної підготовки робітничих кадрів: [Проф. підготовка на основі концеп. компетентності] / А.С.Чабан // Проф. - техн. освіта. – 2001. – № 2.
13. Чабан А.С. Повышение профессиональной компетентности: ведущая тенденция развития подготовки рабочих кадров на современном этапе / А.С. Чабан // Проблеми розробки та впровадження модульної системи професійного навчання : зб. наук. праць / гол. ред. Г.Є. Гребенюк. – Харків : Каравела, 1999. – С. 9–15.
14. Шапошников К.В. Контекстный подход в процессе формирования профессиональной компетентности специалистов : автореферат дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук / К.В. Шапошников. – Йошкар-Ола, 2006. – 26 с.
15. Энциклопедия профессионального образования : Книга для преподавателя. – Т. 3 / под ред. Батышева С.Я. – М. : Профессиональное образование, 1999. – 488 с.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2010р.